

Rudolf Steiner

Proč působil Kristus?

Protože Buddha mluvil pravdu. Lidstvo muselo být svedeno dolů z duchovních výšin, kde působila světová pramoudrost v čisté podobě; lidstvo muselo být vedeno k samostatnosti dolů do fyzického bytí; tím se staly život a nemoc utrpením. Podobně však musel v dalším vývoji přijít velký lék proti těmto nezvratným skutečnostem. Popírá snad nějakou skutečnost ten, kdo zde říká: Ano, je pravdou, co se o této skutečnosti praví..., ale zároveň je nám podáván lék, aby skutečnosti těmito pravdami vyjádřené byly přivedeny ke zdravému vývoji? Ó, ve výšinách bytí, kde musíme hledat sféry duchovních hierarchií, tam neplatí: buddhismus proti křesťanství, křesťanství proti buddhismu, tam podává Buddha Kristovi a Kristus Buddhovi ruku. Ale každé zneuznávání lidského vývoje, každé zneuznávání vzestupu je zároveň zneuznáváním duchovního činu, jenž se v našem pozemském vývoji udál, činu Kristova.

Neexistuje zde nic, co by nějak popíralo obsah moudrosti Východu, která po tak dlouhá období snášela dolů moudrost svatých říšů a tím světovou pramoudrost. V těchto dlouhých, dlouhých údobích, kdy stále plynula moudrost do lidstva, se ale stávalo v naprosté většině lidem, kteří nemohli proniknout ke zdrojům svatých mystérií, těžkým dorozumění o těchto moudrostech: právě dorozumění se stávalo obtížné. V předatlantských dobách, v dobách před velkou katastrofou, kdy ještě široké masy lidí byly jasnovidné (za staré, šeré jasnovidnosti) a zíraly do nebeských prostorů, zíraly vzhůru k duchovním hierarchiím, zřeli lidé ještě zcela jinak, než tomu bylo později v dobách poatlantských, kdy staré jasnozření lidí v masovém měřítku již vymizelo a kdy již jen fyzické oko mohlo pohlížet ven do fyzických dálav nebes. Proto by také nemělo smysl v době před atlantskou katastrofou mluvit třeba o oněch nebeských tělesech, která jsou dnes oddělena v prostoru. Vždyť jasnovidné lidské oko zírало ven do nebeských dálav, které však existovaly jako duchovní světy. Nemělo by smyslu mluvit v oněch dobách třeba o Merkuru, o Neptunu nebo o Saturnu atd., jako mluví naše astronomie; když mluví naše astronomie o světovém (vesmírném) prostoru a jeho obsahu, podává jen to, co vidí smyslové fyzické oko, když hledí vzhůru do nebeských dálav. V atlantských dobách u starého jasnovidného lidstva něco takového vůbec neexistovalo; když lidé zírali vzhůru, vůbec zde neviděli fyzicky ohraničené světelné hvězdy. Co dnes vidí fyzické oko, je celkově jen vnějším projevem duchovna, které lidé tehdy zřeli. Pohlíží-li dnes fyzické oko vzhůru – dejme tomu třeba dalekohledem – na místo, kde je Jupiter, vidí fyzickou světovou kouli obklopenou jejími měsíci. Tak je tomu s dnešním fyzickým okem! Čím bylo člověku atlantské epochy ještě to, když upíral svoje tehdy ještě staré jasnovidné oko vzhůru na tentýž bod, na který se dívá fyzické oko člověka dnes? Co dnes vidí fyzické oko, to by dávné atlantské oko nevidělo právě tak, jako když vaše fyzické oko pohlíží na jednotlivé světlo v husté podzimní mlze. Vidí něco jako mlhavou auru okolo světla; světlo však mizí v barevných kruzích kolem světla. Právě tak by oko Atlantovce nevidělo fyzickou hvězdu Jupitera, ale vidělo by, co je i dnes s Jupiterem spojeno, ale co lidé fyzicky nemohou vidět: Jupiterovu auru, souhrn duchovních bytostí, pro které je fyzický Jupiter pouze jejich projevem. Nechť zaměřil kamkoli po světovém prostoru

člověk před atlantskou pohromou svůj duchovní zrak, všude zřel duchovno. Bylo možno mluvit jen o tomto duchovnu, neboť tehdy, kdy fyzické oko ještě nebylo tak otevřeno jako dnes, nemělo by smysl mluvit o fyzických hvězdách. Člověk zíral ven do světového prostoru a viděl duchovní bytosti, duchovní hierarchie. Člověk pozoroval bytosti. Další vývoj můžeme přirovnat k následujícímu: Představme si, že vykročíme ven do husté mlhy. Nevidíme jednotlivá světla. Vše je obestřeno touto mlhavou aurou. Potom se mlha rozplyne, jednotlivá světla se stanou fyzicky viditelná; avšak aury nejsou viditelné. Zde máme pouhý fyzikální postup, který má sloužit jen jako přirovnání. U Jupitera tomu však bylo tak, že staré oko vidělo auru; vidělo v auře duchovní bytosti, které na určitém vývojovém stupni náležely k Jupiteru. Pak se lidstvo vyvíjelo k fyzickému zření. Aura zůstala. Lidé ji však již nemohli vidět; fyzické centrální těleso se však stávalo čím dále zřetelnější a stávalo se viditelné to, co je na něm fyzické; co k němu náleží duchovně, to mizí.

A vědění o tomto duchovnu kolem hvězd, vědění o oněch bytostech, které jsou okolo hvězd, bylo uchováváno v dávných mystériích. O tomto vědění mluví všichni svatí říšiové. V dobách, kdy lidé viděli již jen fyzicky, mluvili svatí říšiové o duchovních sférách, o duchovních obyvatelích těchto kulovitých světů, oddělených v prostoru. A nyní si představme situaci, která nastala. Ve svatyních vědění se hovořilo o duchovních bytostech kolem kulovitých světů. Venku, kde smyslové oko nabývalo stále větší, rostoucí ostroty, venku mluvili lidé čím dále, tím více pouze o husté fyzické hmotě. Když staří svatí říšiové vyslovovali slovo Merkur (nevyslovovali je, ale zvolme toto slovo, abychom se mohli dorozumět), měli při tom na mysli onen kulovitý svět? Nikoli, ani staří Řekové, když mluvili o Merkuru, neměli na mysli fyzické těleso, nýbrž souhrn duchovních bytostí tohoto tělesa. Duchovní světy, duchovní bytosti to byly, o nichž lidé mluvili, když ve svatyních poznání vyslovovali – řekněme – slovo Merkur. Ti, kteří byli učedníky učitelů těchto středisek poznání, vyslovovali slova: Měsíc, Merkur, Venuše, Slunce, Mars, Jupiter, Saturn; při vyslovení takových slov v různých jazycích, naznačovali stupňovitou řadu duchovních bytostí. Kdo vyslovuje tato slova dnešním způsobem a označuje tím fyzická tělesa, označuje jen nejhrubší z toho, co lidé rozuměli původně slovem Měsíc, Merkur, Venuše, atd., atd. Ono hlavní však právě neoznačují. Když dávný učitel moudrosti pravil: „Měsíc“ – narážel tímto slovem na představu o velkém světě ducha. Když vyslovil slovo „Měsíc“, a ukazoval na ono místo na nebi, kde je Měsíc, měl ve svém vědomí: „Zde je nejnižší stupeň duchovních hierarchií“.

Poté pohlédl vzhůru onen (jenž se stále více a více hlubším upadáním lidstva do smyslovosti daleko vzdaloval od tohoto duchovního nazírání), spatřil fyzický Měsíc a nazval tento zjev „Měsícem“. Jedno slovo pro dvě věci, které sice patřily k sobě, které však budily v člověku zcela různé představy. A právě tak tomu bylo, když mudrcové naznačených středisek poznání vzhlíželi vzhůru k Merkuru, Slunci, Marsu, atd. Tak vidíme, že oba proudy – duchovní proud – který svými slovy označuje něco zcela jiného, než proud druhý – materiální – se stále víc a více v lidstvu rozcházel. V mystériích se za těmito slovy (jež se pak stala slovy, označujícími naše vnější světová tělesa), vždy rozumělo – duchovní světy, pořadí duchovních světů. Vnější svět – chápal za nimi vždy materiálně – a to včetně naší současné mytologie, nazývané „moderní astronomie“ (vyslovuji tato slova vědomě). Včetně této mytologie, která vidí již jen prostor a v něm fyzické kulovité světy (nyní porozumíte, proč duchovní věda, která uznává ostatní mytologie, oceňuje i tuto moderní mytologii). Ale pro toho, kdo poznává, není tato moderní mytologie ničím jiným, než zvláštní obdobou veškerých mytologií. Prochází přímá spojnice mezi pověstmi dávných

obyvatel Evropy o božstvech, hvězdách a světech, a mezi tím, co podali Řekové a Římané ve svých pověstech, co poskytl středověk ve svých více nebo méně zakalených mytologiích až nahoru k oné mytologii, která je plně způsobilá a plně opravňuje k obdivu, k mytologii, kterou založil Koperník, Kepler a Galilei. Přejde doba, kdy se o této moderní mytologii bude mluvit přibližně následujícím způsobem: „Jednou existovali lidé, kteří pokládali za správné postavit do středu jakési elipsy materiální Slunce, nechat kroužit planety v elipsách, nechat je různým způsobem otáčet: vykonstruovali si zde světovou soustavu, obdobně jako dřívější doby. Dnes (takovým způsobem se bude samozřejmě hovořit v budoucnosti) to vše patří již jen do říše bájí a pohádek.“ Ano, taková také doba přijde, ačkoli moderní člověk sebevíce opovrhne starými mytologiemi a přísahá na tu svoji, ačkoli se mu také zdá sebevíce nemožné, mluví-li se o kopernikánské mytologii. Právě tyto věci nám umožní porozumět, jak byly se slovy spojovány vždy jiné a jiné představy. Přesto však to, co je světovou pravdou, bylo stále dále pěstováno (bylo v tom pokračováno). Jenomže této světové pravdě bylo právě zevně čím dále, tím méně rozuměno, protože byla interpretována, vykládána materiálněji (jelikož bylo méně zřeno duchovno). A tak došlo k tomu, že na počátku našeho letopočtu – aby lidstvo úplně neztratilo souvislost s původní spirituální moudrostí – při obnově světové pravdy muselo být opětně ostrými slovy poukázáno, že tam, kde lidské oko pohlíží ven a jako fyzické oko vidí jen fyzické jevy, vyplňuje duchovno prostor duchovně. Dionýsios Areopagités, jenž byl nejintimnějším žákem apoštola Pavla, poukazyval v Athénách nejostřejšími slovy na toto: „Venku v prostoru není jen materiální; když lidská duše v tušení vystupuje do prostorů světového bytí, je tam – ve světě duchovno, které stojí nad člověkem ve vývoji bytí.“ Nyní tedy použil slova, která musela znít jinak, neboť kdyby byl použil dřívější slova, nikdo by v nich neshledal něco jiného, než materiální. Říšiové mluvili o duchovních hierarchiích, takže ve svých slovech vyjadřovali to, co vyjadřovala ještě i řecká a římská moudrost, když mluvila o vystupujícím světě Měsíce, Martu, Venuše, Jupitera, Saturnu. Dionýsios, žák apoštola Pavla, upíral pohled na tytéž světy, jako říšiové; jenom ostře zdůrazňoval, že se zde jedná o duchovno, a používal slova, o nichž si byl jist, že budou chápána duchovně: mluvil o Andělech, Archandělech, Počátcích, Mocnostech, Silách, Panovnících, Trůnech, Cherubech a Serafech. A nyní lidé opět zapomněli, opravdu zapomněli, co lidstvo dříve vědělo. Kdyby lidé mohli porozumět souvislosti mezi tím, co zřeli Dionýsios Areopagités a dávní svatí říšiové, potom by slyšeli z jedné strany hovořit o Měsíci, (z druhé strany) – z jiných mystérií o světě Andělů – a věděli by: „To je jedno a to samé.“ Slyšeli by na jedné straně slovo Merkur a na druhé straně slovo Archanděl a věděli by: „To je to samé.“ Slyšeli by na jedné straně slovo Archai a slovo Venuše na straně druhé a věděli by: „To je to samé.“ Byli by slyšeli na jedné straně slovo Slunce a na druhé straně Mocnosti a byli by věděli: těmito slovy jsou označovány tytéž světy. Kdyby slyšeli slovo Mars na jedné straně, pocítili by: „Zde jde o vystoupení k Silám (Dynamis).“ Kdyby slyšeli na jedné straně slovo Jupiter, bylo by to totéž, nač ukazoval ve škole Dionýsios, když byla řeč o Panovnících. Slovo Saturn zde odpovídá slovo Trůnové. To však nebylo v širších kruzích známé, lidé to již nemohli vědět. Na jedné straně tedy existovala věda o materiální, která se stávala čím dál tím materiálnější, která si stará jména, mající dříve i duchovní význam, podržela pro materiální. Na druhé straně se nacházel spirituální život, který mluvil o duchovnu, o Andělech, Archandělech, atd., a který ztratil souvislost s fyzikálními výrazy pro tyto duchovní bytosti. Vidíme, jak světová pravda proniká do školy, kterou apoštol Pavel založil prostřednictvím Dionýsia Areopagity. Jde jen o to, aby to, co bylo nově

založeno, bylo proniknuto starým spirituálním duchem. To je však úkolem moderní duchovní vědy (anthroposofie), aby opět vytvořila spojnici, která zde má probíhat mezi fyzickou úrovní a duchovnem, mezi světem, Zemí a duchovními hierarchiemi. Těm, kteří nevědí, odkud vlastně pramení představy o zevním smyslovém světě, je nepochopitelné, mají-li poznávat druhou – spirituální stránku vědění. To se však stává obzvláště nápadným, když přistoupíme k oněm spisům, jež vznikly z pramoudrosti a kterým, i když obsahují jen její matný odlesk, lze přece jen z hlediska této světové pramoudrosti skutečně porozumět. Dovolte, abych právě s ohledem na obtížnost při porozumění oněm spisům, které vznikly ze světové pramoudrosti, uvedl jako příklad jedno místo, místo z božské písně – Bhagavadgíty, ono místo, které velmi významně a hluboce osvětluje lidský život v jeho souvislosti s hierarchiemi. Toto místo z Bhagavadgíty zní (8. kapitola, 23. verš):

Ó, člověče, hledající pravdu, (tak se to obyčejně překládá) – chci ti sdělit, za jakých okolností procházejí vznešení v Bohu branou smrti, když opouštějí Zem, aby byli nebo nebyli znovuzrozeni. Chci ti říci: Viz oheň, viz den, viz dobu přibývajícího Měsíce, viz půlrok, v němž Slunce stojí vysoko. Ti, kdož umírají v čase, že umírají v ohni, ve dne, v době přibývajícího Měsíce, ti vcházejí branou smrti k Brahmovi; ti však, kdož umírají ve znamení kouře, v noci, v době ubývajícího Měsíce, v půlroce, kdy Slunce stojí nízko, ti vcházejí branou smrti, když se loučí se světem, jen do světla Měsíce a vracejí se opět na tento svět.“ Nuže, milí přátelé, zde máte místo v Bhagavadgítě, které praví, že způsob postupu člověka vpřed, jeho znovuzrození, závisí na tom, zda umírá ve znamení světla, ve dne, za přibývajícího Měsíce, v půlroku, kdy Slunce stojí vysoko, nebo umírá-li ve znamení kouře, v noci, když Měsíce ubývá, nebo když Slunce stojí nízko. To – říká se – je materialistický výklad. O těch, kteří procházejí branou smrti ve znamení ohně, za dne, za přibývajícího Měsíce, v době, kdy Slunce stojí vysoko, o těch se říká, že se nepotřebují opět vracet. O druhých, kteří umírají ve znamení kouře, v noci, za ubývajícího Měsíce, nebo v půlroce, kdy Slunce stojí nízko, o těch se praví, že mohou vystoupit jen k výšinám Měsíce a že se zase musí navrátit; že nemohou vystoupit k Brahmovým výšinám.